

ГРИГОРІЙ ГРАБОВИЧ: «КОЖНЕ ПОКОЛІННЯ МАЄ НЕ ЛИШЕ ПРАВО, А Й ОBOB'ЯЗКИ ПО-НОВОМУ ПРОЧИТУВАТИ ПИСЬМЕННИКІВ»

У рамках Циклу презентацій видань на вшанування 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка (куратор циклу – **Галина Усатенко**) на кафедрі історії української літератури і шевченкознавства КНУ ім. Тараса Шевченка відбулося представлення філологічній громаді ювілейного проекту від видавництва «Критика». Два видання: коментоване зібрання текстів «Тарас Шевченко в критиці» (том I: «Прижиттєва критика», [1839–1861]) та першу в історії українського книговидавництва факсимільну публікацію першодруку Шевченкової поеми «Гайдамаки» (1841) у 3-х книгах – видавництво підготувало спільно з Інститутом джерелознавства НТШ та Інститутом «Критики» за підтримки Наукового товариства Шевченка в Америці. Презентація книжок за участю упорядників, літературознавців-дослідників та авторів відбулася у жовтні минулого року в Інституті філології.

Своїми враженнями від підготовки книжки «Тарас Шевченко в критиці» поділився співавтор видання – кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник Інституту літератури НАН України **Олександр Боронь**: «У першій книжці двотомника зібрано 239 текстів прижиттєвої критики. Видання тим і цікаве, що в ньому вміщені першоджерела – широка база для наукових студій. Зокрема у праці введено в науковий обіг незнані тексти – перші англomовну та російськомовну рецензії на творчість Тараса Шевченка». Складність роботи над подібними проектами полягає у скрупульозності дослідження матеріалу на чорновому полі науки. Для цього вкрай важливо планувати і розподіляти обов'язки між командою. Часом витрачається кілька днів на атрибування одного рядка з тексту. Іноді авторство так і не вдається встановити. Це свідчить про нескінченність праці над дослідженням Шевченка. Ідея подати широкий контекст доби Тараса Шевченка, показати його стереоскопічно належить професорові Григорію Грабовичу. Ґрунтовна передмова науковця є ключем до розуміння критичної інтерпретації, яка

підважує більшість усталених схем і концепцій у шевченкознавстві. Другий том критики планують видати до ювілею Тараса Шевченка. У ньому міститиметься критика за 10 місяців – від першого дня по смерті Шевченка.

Про свою участь і роль у проекті ювілейних видань розповів також український літературознавець, критик, письменник-фантаст, доцент кафедри історії російської літератури Інституту філології **Михайло Назаренко**. «Мене залучили до створення “Шевченка в критиці” як русиста, оскільки значна частина досліджуваних матеріалів написана російською мовою і вміщена в російських збірниках», – зазначив дослідник. Контексти, в яких «працюють тексти», знаходяться на перетині української та російської історій, тому вкрай важливо залучати до роботи над виданням спеціалістів із різних галузей філології. Одним із них став відомий текстолог – кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник Львівського відділення Інституту літератури імені Тараса Шевченка НАН України **Олесь Федорук**, який є автором дослідження «Перше видання Шевченкових “Гайдамаків”. Історія книжки», що входить до першої в історії українського книговидавництва факсимільної публікації першодруку Шевченкової поеми «Гайдамаки». «Насправді матеріалів, які варто було б внести до канону шевченкознавства, мало. Це насамперед усі праці джерелознавчого характеру, в тому числі фоліант “Тарас Шевченко в критиці”, та праці інтерпретаційного характеру, до яких також належать дослідження Грабовича», – переконаний текстолог. Презентоване видання «Гайдамаків», без сумніву, входить до цього канону.

Далі узяв слово головний ініціатор, редактор і автор ідеї двох ювілейних видань, український і американський літературознавець, професор Українського наукового інституту Гарвардського університету, засновник і головний редактор часопису «Критика», голова Наукового товариства Шевченка у США **Григорій Грабович**. Науковець почав із того, що обидві праці про Шевченка є ревізійністськими:

Григорій Грабович, Михайло Назаренко,
Олесь Федорук

«Ми маємо осмислювати і переосмислювати. Те, що характеризує нинішній проект, – це де-факто соціологічний огляд зростання і розвитку української літератури як такої». Автори видань спробували дослідити процес «реагування на певні явища у певному плані, які мають іманентні обмеження». Ідеться про «картинку, кліп, знімок публічного процесу» – рефлексії на Шевченка, які здебільшого підпадали під цензуру. Однак і такі матеріали мають високу цінність, переконаний Григорій Грабович, оскільки вони демонструють некерований процес, у якому відбувалася поступова кристалізація поглядів на художника та письменника у час, коли «ніхто не знав, що Шевченко є Шевченком». У роботі над факсимільним виданням «Гайдамаків» науковця вразила

глибина пластів і складнощі прочитання поеми. Професор виділив два ключові моменти у творі, які вважає засадничими для інтерпретації: «Гайдамаки» стали засобом відтворення не історичних подій, а колективної пам'яті, а через неї – ідентичності. Досліднику ідеться про біблійний концепт жертвоприношення, яке гарантує відродження національної самості та духу.

Гостей привітала завідувач кафедри історії української літератури та шевченкознавства, професор **Оксана Сліпушко**. Науковець зазначила, що нинішня презентація чудово вписується у Програму заходів до 200-річного ювілею Тараса Шевченка, розроблену КНУ ім. Тараса Шевченка спільно з Міністерством освіти і науки.

На ювілейні видання за загальною редакцією і зі вступними статтями Григорія Грабовича вже є перші відгуки. Фахову дискусію з дослідником розпочав Юрій Барабаш. У полемічний діалог з Олесем Федоруком на сторінках часопису «Слово і Час» вступив співавтор видання «Тарас Шевченко в критиці» Олександр Боронь. Автори проекту сподіваються на широкий резонанс видань у суспільстві насамперед з огляду на новаторство підходів і унікальність матеріалів, що до них залучені.

Анна МУКАН

Фото: **Валерій ПОПОВ**,
прес-центр Інституту філології
КНУ ім. Тараса Шевченка

«Читаючи свої чудові твори, він робився чарівним: його музичний голос переливався у серце слухачів усі глибокі почування, що тоді над ним панували. Він був наділений більше ніж талантом. Йому був даний геній, і його чула і добра дума настроювала його сопілку на високе і святе. Його всі любили, й усі бажали йому щастя й успіху...»

В. Рєпніна

«З першого погляду не було в Шевченка нічого привабливого, нічого теплого; навпаки, він був сухий, холодний, хоча простий і нецеремонний. З недовір'ям він міряв свої слова і рухи. Він поводився так, як дуже часто поводить вельми чесна людина і добрий українець, стрічаючись з чоловіком незнайомим: чим більше останній хоче виявити свою щирість, тим більш він обережний. Інакше воно й не може бути в народі, що часто бачить округ себе лукавство, оману й двоєдушність».

М. Костомаров

Шкіци до портретної характеристики підготувала **Ольга ЛАБОРЕВА**,
учитель школи-ліцею № 23 м. Івано-Франківська